

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

Obraz ruského cirkusu z časopisu Sovetskij cirk

Bakalářská práce

Autor: Monika Hladíková, DiS.
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Sommer
Oponent práce: doc. Galina Kosych, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Monika Hladíková, DiS.
Studium: P15P0753
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání, Bc. učitelství - všeobecný základ

Název bakalářské práce: **Obraz ruského cirkusu z časopisu Sovetskij cirk**

Název bakalářské práce AJ: The Image of Russian circus based on the Sovetskii cirk magazine

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tématem bakalářské práce je cirkus v Rusku ve druhé polovině 20. století. Cílem práce je zpracování profilu časopisu, který vycházel od roku 1957 pod názvem Sovetskij cirk, v letech 1963-1991 se jmenoval Sovetskaja estrada i cirk a od roku 1992 se nazýval Estrada i cirk.

1. BARDIAN, Fedosij Georgijevič; BULGAK, L. G., ed. Sovetskij cirk na pjati kontinentach. Moskva: Iskusstvo, 1977 2. Sovetskij cirk. Moskva: Iskusstvo, 1957-1963 3. Sovetskaja estrada i cirk. Moskva: Iskusstvo, 1963-1991 4. Estrada i Cirk. Moskva: Iskusstvo, 1992-1993

Garantující pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Sommer

Oponent: doc. Galina Kosych, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 30.11.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Monika Hladíková, DiS.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Jaroslavu Sommerovi za trpělivost, odborné vedení a vstřícnost při konzultacích a vypracování mé práce. Také bych chtěla poděkovat paní Haně Vyhlídalové za pomoc při gramatické kontrole práce.

Anotace

HLADÍKOVÁ, DiS., Monika. *Obraz ruského cirkusu z časopisu Sovetskij cirk.* Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 42 s. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je cirkus v Rusku ve druhé polovině 20. století. Cílem práce je zpracování profilu časopisu, který vycházel od roku 1957 pod názvem *Sovetskij cirk*, v letech 1963-1991 se jmenoval *Sovetskaja estrada i cirk* a od roku 1992 se nazýval *Estrada i cirk*.

Klíčová slova: cirkus, estráda, časopis, umění, SSSR, Rusko

Annotation

HLADÍKOVÁ, DiS., Monika. *The Image of Russian circus based on the Sovetskii cirk magazine*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2018. 42 pp. Bachelor Thesis.

The topic of the bachelor thesis is the circus in Russia in the second half of the 20th century. The goal of the thesis is to generate a profile of a magazine, that was first published in 1957 under the name *Sovetskij cirk*. The magazine was also known as *Sovetskaja Estrada i Cirk* between years 1963 and 1991 and was re-named again in 1992 to *Estrada i Cirk*.

Keywords: circus, variety show, magazine, art, SSSR, Russia

Obsah

ÚVOD	8
1 OBECNÉ INFORMACE O ČASOPISU SOVETSKIJ CIRK	9
1.1.1 Název	9
1.1.2 Cena	9
1.1.3 Počet výtisků.....	10
1.1.4 Vzhled	10
1.2 SKLADBA ČASOPISU	11
1.2.1 Obsah.....	11
1.2.2 Rubriky časopisu	12
1.2.3 Další texty a ilustrace.....	13
1.3 REDAKCE.....	14
1.3.1 Šéfredaktor	14
1.3.2 Členové redakce	16
2 VYBRANÉ ČLÁNKY Z ČASOPISU SOVETSKIJ CIRK	19
2.1 OBRAZ ČASOPISU.....	19
2.1.1 Kritika časopisu Sovetskij cirk.....	19
2.1.2 Jaká cirkusová čísla se měla v časopisu objevovat	20
2.2 VYBRANÉ PROBLÉMY SOVĚTSKÝCH CIRKUSŮ.....	22
2.2.1 Problémy s přepravou cirkusů	22
2.2.2 Cirkusové pomůcky.....	23
2.2.3 Cirkus v roce 2000	24
2.3 CIRKUSOVÍ UMĚLCI	25
2.3.1 Klaunská vystoupení	25
2.3.2 Sběratelství.....	28
2.3.3 Dopad psychického stavu umělce na jeho vystoupení.....	29
2.3.4 Rekordní představení	29
2.3.5 Vodní představení.....	30
2.3.6 Cirkus liliputů	32
2.3.7 Tragédie v artistické rodině	33
ZÁVĚR	34
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	36
PŘÍLOHY	39

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je obraz ruského cirkusu ve druhé polovině 20. století. Vybrala jsem si toto téma, protože mě cirkusové umění vždy fascinovalo. Obdivuji, s jakou vytrvalostí lidé pracují sami na sobě a zdokonalují své řemeslo. Toto odvětví ukazuje s úžasem, co dokáže lidské tělo a pracovitost. Ruský cirkus se vyvinul v uznávanou formu umění a s oblibou ho navštěvují jak děti, tak i dospělí. O jeho popularitě vypovídají celé desítky čísel časopisů, které se staly podkladem mé bakalářské práce. Časopis byl vydáván 36 let a neustále přinášel zajímavé informace. Periodikum vycházelo, až na pár výjimek, pravidelně každý měsíc. V průběhu let změnilo třikrát svůj název. Nejprve se jmenovalo Sovetskij cirk, později byl jeho název změněn na Sovetskaja estrada i cirk a v posledním roce bylo znovu přejmenováno na Estrada i cirk.

Práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol, přičemž první z nich shrnuje obecné informace o časopisu. Druhá kapitola poukazuje na to, jakým způsobem časopis pomocí svého obsahu zprostředkoval pohled na sovětský cirkus svým čtenářům. Nejprve se zabývá obrazem časopisu z pohledu dvou redaktorů časopisu. Dále se zaměřuje na problémy, s nimiž se cirkusy potýkaly. Poslední část kapitoly je věnována představitelům cirkusového odvětví.

Pramenem pro bakalářskou práci bylo velké množství čísel časopisů. Zaměřila jsem se proto pouze na některé roky, kdy časopis vycházel, protože zpracováním jednotlivých čísel by vznikla velmi rozsáhlá práce. Ke sledování jsem zvolila pětileté úseky, z nichž jsem do této práce zachytila to nejdůležitější.

1 OBECNÉ INFORMACE O ČASOPISU SOVETSKIJ CIRK

Časopis se vydával 36 let a psal především o cirkusovém umění, o jeho historii a později přinášel novinky z oboru. Během let se v něm začaly objevovat různé recenze, autobiografie, aktuality ze světa cirkusu a estrády či nejrůznější postřehy nadšenců z branže. Nechyběly v něm ani články o zahraniční cirkusové scéně. Některá čísla časopisu jsou dostupná i online. K přečtení jsou k dispozici na internetové stránce ruscircus.ru.

O vznik časopisu se zasloužilo Ministerstvo kultury SSSR. Publikaci zajišťovalo nakladatelství Iskusstvo a později Kultura v Moskvě. Nová čísla vycházela, až na pár výjimek, každý měsíc. V roce 1991 byla vydána pouze čtyři čísla. V následujícím roce se začala některá čísla spojovat do jednoho.

1.1.1 Název

První číslo tohoto časopisu bylo vydáno v roce 1957. Do poloviny roku 1963 byl časopis pravidelně publikován pod názvem Sovetskij cirk. Od druhé poloviny roku 1963 byl nově uspořádán a přejmenován na Sovetskaja estrada i cirk. Pod tímto názvem byl vydáván až do roku 1991. Jelikož se v tomto roce rozpadl Sovětský svaz, časopis od následujícího roku pozměnil svůj název na Estrada i cirk. Poslední číslo bylo vtištěno v prosinci roku 1992.

1.1.2 Cena

Cena za časopis se od začátku vydávání pohybovala na 4 rublech. Za tuto částku jej bylo možné zakoupit do roku 1960. V roce 1961 zlevnil na 40 kopějek a cena zůstala na dlouhou dobu stabilní. V posledních letech vydávání se jeho cena zdvojnásobila a v roce 1991 stál už 80 kopějek.

Fanoušci cirkusu a estrády si mohli časopis předplatit. Taková možnost nastala od roku 1960 a nabízelo ji nakladatelství Iskusstvo. Zájemce si mohl vybrat z měsíčního, tříměsíčního, půlročního nebo ročního předplatného. Částka za 1 měsíc činila 4 rubly, za 3 měsíce 12 rublů, za půlrok 24 rublů a za rok 48 rublů. Na konci 60. let bylo předplatné pouze na 3 měsíce, půlrok nebo rok. Tím, že se v této době snížila cena za jedno číslo periodika, se změnila i cena předplatného. Roční předplatné činilo 4 rubly a 80 kopějek, půlroční 2 rubly a 40 kopějek a cena za tříměsíční předplatné byla za 1 rubl a 20 kopějek. Cena za předplacené časopisy zůstala neměnná až do ukončení vydávání.

1.1.3 Počet výtisků

Počet výtisků každého čísla časopisu se rok od roku měnil. Na začátku jeho vydávání, v roce 1958, se počet výtisků pohyboval na 40 tisících za měsíc. V průběhu téhož roku se zvyšoval a na konci roku bylo vytištěno měsíčně téměř 61 tisíc kusů. Počátkem nového desetiletí byl měsíční náklad 53 tisíce exemplářů, ovšem jejich počet klesal. Například v roce 1963 bylo měsíčně publikováno 43 tisíce kusů. Druhá polovina 60. let na tom byla lépe. Jejich počet stoupl o 10 tisíc, 70. léta si držela hranici okolo 65 tisíc kusů. V roce 1978 se množství titulů vyšplhalo k 88 tisícům. Nejúspěšnější roky (v rámci počtu výtisků) časopis zaznamenal v 80. letech. Již na jejich začátku se blížila vydání k 90 tisícům kusů za měsíc. Rekordní počet publikovaných čísel časopisu byl v roce 1987. V tomto roce bylo otištěno měsíčně 100 tisíc čísel. V dalších letech počet vytisknutých titulů opět klesl k 90 tisícům. Po roce 1990 množství opět výrazně kleslo. V roce 1991 bylo vytištěno každý měsíc 56 tisíc exemplářů. Poslední rok přinesl největší útlum. Na jeho začátku činil počet výtisků 50 tisíc, ke konci roku, tedy před koncem svého publikování, bylo vydáno pouze 10 tisíc kusů, což bylo nejméně za celou dobu.

1.1.4 Vzhled

Časopis byl po grafické stránce velmi bohatý. Byl doplněn mnohými ilustracemi. A to jak kresbami, tak i fotografiemi. Nadpisy článků byly tvořeny ozdobným písmem. Některé z nadpisů však byly přehnaně zdobené, což způsobovalo problém je přečíst. Celkově byl časopis hodně barevný a působil veselým dojmem. Na titulních stranách převládaly fotografie umělců nebo cirkusových vystoupení. Malované obálky se vyskytovaly v menším množství a spíše v dřívějších letech.

V každém čísle periodika byl uveden autor, jehož kresba či fotografie tvořila titulní stranu. V 50. a 60. letech se na nich oproti následujícím desetiletím více vyskytovaly kresby. Obálku tvořily například plakáty československého cirkusu, náčrty malířů nebo na ní byli zachyceni klauni, mezi kterými byl i slavný Oleg Popov. V těchto letech časopis několikrát spolupracoval s výtvarníkem P. Bendělem. Jeho malby se na obálkách vyskytly více než desetkrát. Naopak největší počet fotografií byl od fotografa E. Savalova (Příloha – Obr. A). V roce 1960 si titulní stranu vzali na starost studenti Vysoké školy polygrafické v Moskvě. Postupem času převládly na obálce časopisu fotografie. V 70. letech na nich často byli vyobrazeni národní umělci nebo momentky zachycené při vystoupeních. Ve velkém množství úvodní stranu svými fotkami tvořili V. Panjarskij

a A. Něvežin. V 80. letech vydavatelé periodika na svou titulní stranu použili dvakrát fotografii ukrajinské umělkyně Sofie Rotaru. V těchto letech na úvodních stranách byli také často vyobrazeni nositelé různých ocenění. A. Šibanov byl jedním z autorů, jehož fotografie tvořily mnoho obálek časopisu. V 90. letech se na ní objevila například zpěvačka Alla Pugačovová (Příloha – Obr. B) nebo Edita Pječová. Dále ji zdobili divadelní umělci, národní artisté či hudební skladatelé. Časopis také na obálce vyobrazil tehdejšího idola mnoha mladých lidí Bohdana Titomira. Mezi další autory titulních stran časopisů patřili například sovětsí umělci V. Plotnikov, A. Rybakovskij či D. Lovkovskij.

1.2 Skladba časopisu

Strany časopisu byly určeny především článkům o cirkusovém umění. Na stranách časopisu se také objevovaly pravidelné rubriky, jež doprovázely každé číslo časopisu. Vedle obvyklých článků se v časopisu vyskytovaly další texty a informace. Periodikum bylo doplněné ilustracemi, což celému zpracování přidávalo na sympatičnosti.

1.2.1 Obsah

Téměř v každém měsíčníku se vyskytoval obsah, který sumarizoval všechny publikované články. Ve většině případů se nacházel na první straně, výjimečně se objevil na konci. Některá vydání ho však neměla vůbec. V 90. letech byl obsah pro lepší orientaci rozdělen na kategorie Cirkus a Estráda. Čtenář proto hned viděl, jaká témata se v jednotlivých sférách právě probírala. Pod obsahem se ve všech vydáních nacházela jména autorů titulních stran i jiných, kteří svou malbou či fotografiemi do časopisu přispěli. V každém prosincovém čísle byl navíc zahrnut roční obsah časopisu. Rozděloval se na sektory, kterými se v průběhu celého roku zabýval. Jeho kategorie se velmi často měnily. Na začátku publikování časopisu jich bylo nejvíce. V průběhu let byly některé sekce zcela odstraněny a nahradily je jiné nebo se upravovaly stávající.

Pravidelně se objevovaly sekce „Производственная и партийно-профсоюзная жизнь“, „Гастроли“ nebo „Новые аттракционы и номера“, která byla později přejmenována, avšak její náplň zůstala stejná. Název rubriky „Информации“ byl několikrát změněn. V roce 1959 byly do rubriky přidány reportáže a později i recenze. Ve výsledku nesla název „Репортаж, информация, рецензия“. Oddíl, pod který spadaly povídky, básně a písně, časopis uváděl do 70. let. Několik let od začátku publikování vydávalo periodikum články o historii cirkusu. Později tuto sekci nahradila rubrika „Из прошлого нашего искусства“. Často do ní přispívali články nejruznější autoři, kteří

nepatřili mezi kmenové zaměstnance redakce. Od poloviny 60. let začalo oddílů ubývat a v průměru jich bylo celkem osm. Přes 20 let měla své místo v časopisu kategorie „Публицистика“, kterou postupem času přejmenovali na „Проблемы творчества, публицистика“. Do roku 1978 byla do ročního obsahu zahrnuta kategorie s příběhy o odbornících řemesla. Do roku 1990 byla však uváděna pod jiným názvem, a to „Творческий портрет“. V obsahu byly také uveřejněny články, které se týkaly zahraniční scény. V 70. letech se rozšířil o diskuze a rozhovory s nejrůznějšími umělci a například i režiséry, řediteli cirkusů či hudebními skladateli. Od roku 1973 měla v ročním obsahu své místo rubrika „Литературно-художественные произведения“, do které svými články přispívalo mnoho autorů. Na začátku 80. let se často probíralo téma, které se týkalo problémů spojených s přesunem cirkusů, a to i těch zvířecích. Proto v ročním souhrnu za rok 1983 vznikla skupina článků, která se jmenovala „Проблема передвижек и зооцирков“. Za rok 1990 časopis otiskl mnoho článků, které poslali do redakce jeho čtenáři. Z toho důvodu vznikla v ročním obsahu sekce s názvem „Материалы по письмам читателей“.

Do roku 1963 se na konci každého prosincového čísla časopisu nacházel seznam jmen všech umělců a fotografů, kteří do něj svými díly přispěli. V dalších letech byla v obsahu uvedena jména pouze několika spolupracujících umělců. Ostatní byli uváděni průběžně v jednotlivých číslech.

1.2.2 Rubriky časopisu

Periodikum obsahovalo pravidelné rubriky. Některé z nich se v něm objevovaly na krátkou chvíli, jiné ho zase doprovázely po dlouhá léta. Jedna ze sekcí, která měnila svůj název, ale její princip zůstával stejný, se zabývala dopisy, které do redakce přicházely od čtenářů nebo lidí z oboru. Časopis ji zařazoval téměř po celou dobu publikování. Na konci 50. let do této rubriky přišla prosba, zda by časopis Sovetskij cirk mohl zajistit předplatné na jeho vydávaná čísla. Tomuto přání bylo vyhověno a všichni milovníci cirkusu si mohli od 60. let periodikum předplatit (viz podkapitola 1.1.2 Cena). Dále redakce přijímala zprávy o festivalech či koncertech, které se konaly po celé zemi. Článek do ní také napsal například lékař cirkusu, který vysvětloval, jak se starají o zdraví artistů. Jistá studentka do rubriky přispěla svým dopisem, ve kterém vyjadřuje svůj obdiv ke zpěváku V. Leontjevovi.

Rubrika s názvem „Наша газета“ byla do časopisu také mnohokrát zařazena. Vyskytovala se zejména na konci 50. let a začátkem 60. let. V rubrice bylo například,

v jakých zemích hostovali sovětští umělci, jaké programy chystaly cirkusy a do jakých měst zavítaly putovní cirkusy. Tato rubrika také poskytovala informace o významných jubileích. V 60. letech se v některých číslech nacházela sekce, která se jmenovala „Люди, факты, события“. Zahrnovala zprávy o úspěších cirkusových i estrádních umělců, či s jakými problémy se potýkaly cirkusy. V rubrice se také psalo o tom, jaká proběhla zajímavá setkání a kdo významný opustil svět cirkusu.

Od roku 1970 existovala rubrika „Все музы в гости к нам“, která se však neobjevovala v každém čísle. Byla zaměřena především na estrádní odvětví. Popisovala vystoupení zpěváků, hudebních skupin nebo pěveckých sborů v různých městech v zemi. Také uváděla, jaká zahraniční představení v SSSR proběhla.

Od 90. let se pravidelně objevoval sloupek s titulkem „Давайте переписываться!“. Pomocí této rubriky periodikum pomáhalo najít jejich čtenářům osoby, kteří jsou také příznivci cirkusu nebo estrády. Tato sekce poskytovala ve velkém množství jejich adresy pro možnost se s nimi spojit. Mezi osoby, jež měly v periodiku adresu, patřili i ti, kteří potřebovali nějakým způsobem pomoc. Jednalo se například o dívky, které chtěly založit skupinu a hledaly zkušeného člověka, který by jim se vším poradil. Objevily se i adresy lidí, kteří nabízeli informace a podklady o slavných interpretech.

V posledním roce publikování (1992) časopis každý měsíc vyčleňoval prostor pro rubriku „За советом к Галине“. V ní radila uznávaná umělkyně RSFSR Galina Adaskina jaké jsou módní trendy v péči o krásu těla. Doporučovala například med jako zázračného pomocníka pro krásnou pleť a také radila, jaké jsou nejlepší cviky pro získání dokonalé postavy.

V roce 1992 se v periodiku nacházela také zajímavá sekce s názvem „Маленькие секреты больших иллюзионистов“. Pomocí obrázků v ní byla krok za krokem odhalena tajemství kouzelníků.

1.2.3 Další texty a ilustrace

Každé číslo časopisu bylo vyplněno nejrůznějšími texty, které nebyly zařazeny do žádné rubriky. Jejich účelem bylo čtenáře pobavit nebo ho informovat o aktuálním dění ze světa cirkusu a estrády. Tyto prvky časopis oživovaly a díky nim se každý mohl dozvědět něco navíc.

Velkou část každého časopisu doprovázel humor. V začátcích publikování byla humoru věnovaná vždy poslední strana. Postupem času byl zařazen kdekoliv, ale

z časopisu se nevytratil. Převažovaly kreslené žertovné obrázky. Autoři v kresbách, pokaždé s trochou nadsázky, znázorňovali každodenní život z obou odvětví.

Dále se v periodiku objevovaly říkanky s obrázky nebo zábavné příhody. V roce 1963 do něj byla například vložena „Veselá cirkusová encyklopedie“, ve které bylo vtipnou formou popsáno několik pojmů z cirkusového odvětví. Téměř v každém čísle byla krátká povídka či pohádka, kterou psali samotní herci estrády nebo lidé z cirkusu. Občas časopis otiskl píseň s notami nebo křížovku. Upozorňoval také na koncerty nebo festivaly, které se uskutečnily ve všech koutech země.

Během let se v časopisu objevilo několik odstavců s titulkem „Высокая награда“. Vyznamenání udělovalo předsednictvo Nejvyšší rady SSSR za zásluhy. V oznámení se uvádělo, za co byl člověk oceněn a k tomu byl připojený jeho portrét. Periodikum také zveřejňovalo řádky k uctění památky zesnulých představitelů cirkusů a estrád. Takovou vzpomínku na dlouholetého ředitele Leningradského cirkusu Vladimira Cvetkova napsal jeho přítel, kolega a národní umělec SSSR M. Rumjancev.

Ke konci 80. let se konala spousta soutěží v oblasti estrádního umění. Časopis uváděl jména všech úspěšných účastníků, kteří byli oceněni. Soutěžilo se v mnoha kategoriích, například ve vokálním zpěvu, řečnictví nebo choreografii. V posledních letech publikování se začaly ve velkém počtu objevovat různé reklamy.

1.3 Redakce

Redakce časopisu se za dobu vydávání několikrát změnila. Složení redakce bylo uvedeno vždy na poslední straně časopisu. V posledních letech se však tyto informace přesunuly na první stranu. Podkapitola uvádí přehled šéfredaktorů a členů redakce, kteří se podíleli na obsahu časopisu.

1.3.1 Šéfredaktor

Po dobu existence časopisu se na pozici hlavního redaktora vystřídala řada osob. V průběhu let ho vedlo celkem sedm šéfredaktorů. Prvním z nich byl Jevgenij Michajlovič Kuzněcov, který jím byl od roku 1958. Za časopis však odpovídal necelý rok. I přes všechny povinnosti spojené s profesí šéfredaktora, někteří z nich do časopisu přispívali vlastními články. Kuzněcov však nenapsal žádný článek. Po jeho smrti v březnu roku

1958¹ se ještě dva měsíce objevovalo jeho jméno na pozici šéfredaktora. Poté časopis neuváděl šéfredaktora žádného.²

Druhým šéfredaktorem se v srpnu 1959 stal Anatolij Ivanovič Kotljarov. Než se jím stal, byl měsíc členem redakce. Poté působil jako šéfredaktor téměř dva roky. Od konce roku 1961 nastoupil do funkce již v pořadí třetí šéfredaktor, Valentin Nikolajevič Viren. Působil v ní tři roky. Za tu dobu přispěl jedním článkem, který se jmenoval: „Листая пожелтевшие страницы“ a spadal pod kategorii s názvem „Historie cirkusu“. Po odchodu se členem redakce již nestal.

Nejkratší dobu, a to půl roku, zastával pozici šéfredaktora Aleksej Andrejevič Korolenko. Nejprve byl přes tři roky členem redakce, ve které působil jako jednatel. Když ho ve funkci hlavního redaktora vystřídal nový vedoucí, do redakce se znovu vrátil. Na dlouhou dobu mělo periodikum stálého odpovědného vedoucího redakce. Devět let ho vykonával Nikolaj Vasiljevič Krivenko. I přes všechnu práci spojenou s vedením časopisu, byl v oblasti žurnalistiky velice aktivní. Napsal například článek o tom, jak zavítal do cirkusu „Буш“ nebo přispíval do rubriky s názvem „Проблемы творчества“. V druhé polovině roku 1973 zanechal povolání šéfredaktora, ale z časopisu úplně neodešel. Pokračoval v práci redaktora, ve které setrval až do samotného konce existence periodika v roce 1992. V tomto období psal články převážně do rubriky „Очерки, рецензия, репортаж“.

Nejdelší éru ve funkci šéfredaktora vykonával Valentin Ivanovič Kozlov. Působil v ní více než osmnáct let, až do roku 1991. Kozlov nikdy předtím nebyl součástí redakce a ani do časopisu nenapsal žádný článek.

Poslední člověk, který se na této pozici objevil, byl Sergej Michajlovič Makarov. Dříve Makarov pracoval čtrnáct let v redakci. Časopis otiskl mnoho jeho prací, například psal o klaunech nebo setkáních ve Švédsku. V době, kdy působil jako šéfredaktor, ale nenapsal žádný článek.

---

¹ Кузнецов Евгений Михайлович. Энциклопедия циркового и эстрадного искусства. *Ruscircus.ru. В мире цирка и эстрады.* [online]. ©2004-2013 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://www.ruscircus.ru/encyc?func=text&sellet=%CA&selword=1438>

² Pozice šéfredaktora nebyla uvedena v časopisu Sovetskij cirk od č. 6, roč. II - č. 7, roč. III.

1.3.2 Členové redakce

Na začátku vydávání časopisu Sovetskij cirk se redakce skládala z osmi členů. Tento počet však zůstal jen na krátkou dobu. Od konce 60. let se redakce začala postupně rozšiřovat. V pozdějších letech v ní pracovalo průměrně šestnáct osob. V tomto počtu působila až do roku 1991. Velmi často se obměňovala, ale část sestavy redakce zůstávala stejná i po několik let. Někteří redaktori byli součástí redakce například jen na měsíc, jiní na desítky let. Mezi nejdéle působící redaktory se může bezpochyby zařadit J. A. Dmitrijev. Tento člověk vykonával profesi redaktora úctyhodnou dobu 36 let, tedy po celou dobu vydávání časopisu. Dmitrijev byl velmi aktivním autorem. Psal články z historie cirkusového umění. Přispíval do kategorie „Очерки, рецензия, репортаж“ či „Проблемы творчества“. V roce 1959 napsal zajímavý článek s názvem „За что критикуют журнал Советский цирк“, jemuž je věnována podkapitola 2.1.1 Kritika časopisu Sovetskij cirk.

N. V. Bogoslovskij, J. V. Nikulin a S. A. Lušin pracovali v redakci více než 24 let. J. V. Nikulin časopis obohatil velkým množstvím článků, například „Любимый клоун“ nebo „Цирковые ушмешки“. K. V. Ganěšin začínal v časopisu jako jednatel. Po zvolení nového jednatele však v redakci zůstal a působil v ní ještě 15 let. Dlouhou dobu mezi její členy patřil N. V. Krivenko. Téměř 20 let pro časopis pracoval a z toho 9 let byl jeho hlavním redaktorem. Na pozici redaktora přispíval svými články do sekce „Очерки, рецензия, репортаж“ nebo vedl rozhovory s různými umělci. Naopak nejkratší dobu, měsíc, strávil na pozici redaktora A. I. Kotljarov, který se stal později šéfredaktorem. Necelý rok v ní působil například A. E. Petrov, S. J. Rives nebo V. A. Gurovič.

Vedle hlavního redaktora mělo každé číslo i odpovědného uměleckého redaktora, který ho schvaloval po vizuální stránce. Pracoval s návrhy jeho výtvarné úpravy a následně dohlížel na tisk jednotlivých publikací. Kontroloval kvalitu všech originálních maleb a také byl zodpovědný za dodržování autorských práv.³ Během let se na této pozici vystříдалo deset osob. Řada z nich ji vykonávala 2 roky, jiní rok a někteří jen půl rok. Na nejkratší dobu, pouze na měsíc v roce 1963, se jím stal E. Savalov. Jak již bylo zmíněno v podkapitole 1.1.4 Vzhled, jeho fotografie často tvořily titulní stranu časopisu. Od září roku 1963 funkci převzal G. Gubanov, který byl do té doby technickým redaktorem (viz níže). Naopak, nejdelší dobu, a to 13 let byl uměleckým redaktorem časopisu N. V. Privezencev. Po odchodu z této funkce působil ještě 5 let v redakci. V roce 1983 po

---

³ Художественный редактор. *Rabotka.ru – энциклопедия по трудоустройству* [online]. ©2003-2017 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://www.rabotka.ru/infoworker/0271.php>

něm nastoupila první žena – V. V. Zajcegová. Působila zde 8 let až do roku 1991. Předtím pro časopis pracovala jako technická redaktorka (viz níže). V roce 1992 měl časopis znovu novou uměleckou redaktorku, také ženu, T. Pavlovovou.

Ke konci roku 1980 časopis uváděl vedle uměleckého redaktora také funkci „Оформление художника“. Tento umělec doplňoval svými náčrtů časopis, ale nepovažoval se za ilustrátora.⁴ Na této pozici se vystřídaly celkem dvě ženy. P. Lachtunovová ji vykonávala pouze v roce 1988. V následujícím roce až do konce roku 1992 v ní působila V. Kasjanovová.

Vždy jeden z členů redakce zastával funkci jednatele. Tento člověk řídil práci všech úseků v redakci, kontroloval plnění plánů a byl zodpovědný za dodržování norem a pravidel při zacházení s originálními díly. Měl také na starosti přípravu smluv pro všechny osoby, které s časopisem určitým způsobem spolupracovaly.⁵ Za dobu publikování časopisu, tuto profesi celkem vykonávalo pět osob. Nejdéle v ní působila G. V. Beljakovová, která byla jednatelkou 15 let. V této funkci pracoval také například M. S. Kogan, J. I. Ostrovskij nebo K. V. Ganěšin. Ve funkci jednatele též pracoval i již zmiňovaný A. A. Korolenko.

Periodikum v některých letech uvádělo také funkci technického redaktora, který měl na starosti podobné záležitosti jako umělecký redaktor. Společně s ním schvaloval titulní stranu časopisu. Kontroloval, zda byly články správně seřazené a shodovaly se s obsahem. Dával pozor na pravopisné chyby. Dohlížel na strukturu autorského textu, tedy zda byl správně rozdělen do kapitol a oddílů.⁶ Za celou dobu existence periodika byla s touto profesí spojována pouze dvě jména. G. Gubanov ji vykonával do roku 1963 a od roku 1968 za ni byla zodpovědná V. V. Zajcegová. Působila v ní 14 let, až do té doby, kdy se v roce 1983 stala uměleckou redaktorkou celého časopisu. V dalších letech již funkce nebyla zmiňována.

V roce 1992 se v každém vydání objevovalo jméno obchodního ředitele. Přesněji řečeno se jednalo o ženu. Po celou dobu zastávala tuto funkci N. V. Černjovská.

---

⁴ Художник-оформитель. Издательский словарь-справочник. *Dic.Akademic.ru. Словари и энциклопедии на Академике*. [online]. ©2000-2017 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: https://publishing_dictionary.academic.ru/588/%D0%A5%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BE%D1%84%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C

⁵ Должностная инструкция ответственного секретаря редакции. *Rabotka.ru – энциклопедия по трудоустройству* [online]. ©2003-2017 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: https://www.rabotka.ru/job_description/275.php

⁶ Технический редактор. *Rabotka.ru – энциклопедия по трудоустройству* [online]. ©2003-2017 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://www.rabotka.ru/infoworker/0265.php>

Do časopisu svými články přispívali i lidé, kteří nebyli členy stálé redakce. Periodikum otisklo například článek A. Šilova, což byl zasloužilý umělec tehdejší RSFSR. Napsal o tom, jak vznikla píseň s názvem „По долинам и по взгорьям“. Režisér A. Kotljarov přispěl svým článkem „100 минут смеха и разочарований“, ve kterém psal o hostování „Cirkusu č. 12“ ve městě Ždanov. O zásadách úspěšného vystoupení ekvilibristů se zmiňoval článek učitele Státní odborné školy cirkusového a estrádního umění v Moskvě Z. Gureviče.

Velmi často do časopisu psali samotní artisté cirkusů, vyjadřovali zde své dojmy či přání. Artista S. Novinskij přiblížil své pocity z představení krasobruslařky Iriny Pismennové. Dále ho svými články obohacovali například inženýři, architekti, sportovci, ředitelé organizací či národní umělci. Několikrát v časopisu zveřejnili článek, který byl do redakce zaslán ze zahraničí.

2 VYBRANÉ ČLÁNKY Z ČASOPISU SOVETSKIJ CIRK

Z obsahu článků uveřejněných v periodiku, jsou pro mě nejpodnětnější ta témata, která uvádím v následujících podkapitolách.

2.1 Obraz časopisu

Mezi publikovanými články se v časopisu nacházely i takové, které svým obsahem poukazovaly na jeho slabé stránky a sloužily jako reakce na práci členů redakce. Díky kritickým článkům si vedení časopisu mohlo vzít ponaučení a tím i zlepšit celkovou strukturu časopisu. Podkapitola uvádí výtky směřované redakci časopisu přímo od samotných jejích členů.

2.1.1 Kritika časopisu Sovetskij cirk

Dlouholetý redaktor časopisu J. Dmitrijev napsal do listopadového čísla roku 1959 článek s názvem „За что критикуют журнал Советский цирк“. Zabýval se otázkou, jestli byl časopis Sovetskij cirk nápomocný pracovníkům cirkusů a přispíval svou tvorbou ke zlepšení cirkusového umění. Dmitrijev osobně navštívil několik cirkusů, kde tuto otázku položil všem jejich členům. Protože ne všichni časopis četli, autor článku doporučoval kádrovému oddělení, aby zajistil přečtení časopisu každým zaměstnancem každého cirkusu. Objevili se i umělci, kteří četli časopis s jediným úmyslem. Hledali v něm článek o sobě. Když ho nenašli, rozzuřili se.

Dmitrijev však v tomto článku uvedl i opodstatněné stížnosti, které se k časopisu vztahovaly. Vyjmenoval několik otázek, nad kterými by se měla redakce časopisu zamyslet. Podle autora mělo periodikum vydávat více článků o výstavbě nových budov cirkusů. Mohlo by to pomoci k odstranění případných nedostatků při jejich budování. V té době se jich stavělo velké množství. Jejich stavitelé však příliš nemysleli na budoucnost a na to, že se cirkusové umění neustále rozvíjelo. Stavby měly hned několik nedostatků. Podle autora v nich bylo málo míst k sezení, vzhledem k tomu, že byl cirkus považován za formu masové kultury. V nových cirkusech nebylo možné provést složitou scénu s nejrůznějšími druhy efektů. Pro triky s vodou v nich většinou chyběl přísun vody. Jestliže v nich byl, tak naopak chyběl způsob, jak ji během představení odstranit. V takových případech musel dramaturg přizpůsobit scénář a počítat s tím, že se zbytek představení musel odehrát ve vodě. Další problém spočíval v tom, že se s manéží nedalo nijak hýbat. Běžně se stávalo, že velká část publika na vystoupení špatně viděla. Dále bylo

budovám cirkusů vytýkáno, že se jejich manéže nedaly využít pro další aktivity. Článek konkrétně mířil na koňské závody, které se v nich nedaly, kvůli malé ploše, zorganizovat. Také v manéžích nebylo možné předvést číslo s vyšším počtem velkých zvířat.

Další výtkou bylo, že sovětské cirkusy nedokázaly vytvořit program, ve kterém by na sebe jednotlivá cirkusová čísla navazovala bez prodlev, jak to bylo běžné v zahraničních cirkusech. Důvodem byl počet východů pro artisty z manéže. Nacházel se v nich pouze jeden, ale potřebné byly minimálně dva.

Podle Dmitrijeva museli tyto problémy řešit všichni vedoucí cirkusového odvětví. S tím také souhlasilo mnoho artistů, kteří časopis četli.

Dále se autor v článku zabýval problémem často se opakujících, téměř totožných, cirkusových vystoupení. Představení nebyla ničím originální a jejich podstata byla vždy stejná. Dmitrijev uvedl několik příkladů podobných vystoupení, ve kterých se opakovaly tytéž nedostatky. Upozorňoval na to, že cirkusu nejvíce škodí jednotvárnost, která diváky nudí. Navrhoval několik zlepšení, mezi kterými byla například větší účast režisérů, kteří by představení dali určitý řád. Podle slov autora i artistů měl časopis o tomto tématu psát více.

Dále bylo časopisu vytýkáno, že nepublikoval články o špatných cirkusových číslech. Dmitrijev se domníval, že tím periodikem mohlo pomoci zlepšit celkovou kvalitu všech vystoupení v cirkusech. Stejný názor měli i další umělci. Popisoval scénku starších klaunů Bystrova a Volodina, kteří s ní vystupovali mnoho let a nikdy její formu nepozměnili. Viděl nespravedlivost v tom, že tito umělci byli finančně ohodnoceni stejně jako ti, kteří se neustále snažili vymýšlet nová a originální čísla. Autor také kladl důraz na to, že měl časopis více publikovat články o slabých vystoupeních, ve kterých by bylo doporučení na jejich vylepšení.⁷

2.1.2 Jaká cirkusová čísla se měla v časopisu objevovat

V roce 1978 otiskl časopis článek s názvem „О каких номерах писать“. Jeho autorem byl K. Ganěšin, který hledal odpověď na otázku, o jakých cirkusových vystoupeních měly obecně být publikované články. Tímto tématem se, podle jeho slov, zabývali i specialisté na cirkusové odvětví. Ze všech stran se ozývaly připomínky. Některým se zdálo příliš brzy na to, aby se psalo o vystoupeních, která měla nedávno na scéně premiéru. Jiným se zase nelíbilo, že se psalo o číslech, která již existují dlouhá léta. Ganěšin vysvětloval, že existovaly jasné důvody, proč se některým vystoupením věnovala

---

⁷ DMITRIJEV, J. Za čto kritikujut žurnal Sovetskij cirk. *Sovetskij cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 11, s. 5-8.

pozornost. Mezi takové důvody patřilo například udělení ocenění či čestný titul představitelům čísla. Dalším důvodem bylo vyzvednutí úspěšného čísla. Také se psalo o vystoupeních, která byla ve své době populární.

To všechno autora vedlo k sepsání tohoto článku, ve kterém uvedl několik zajímavých cirkusových čísel. Mezi již starší cirkusové vystoupení patřil výstup ekvilibristů Maslovových. Do článku ho zahrnul, protože Maslovovi vytvořili nevídaná představení, která již nikdo nezopakoval a jejich úsilí nikdo neocenil. Jejich nejsložitější trik vykonával sám Maslov, jeho žena a syn. Maslov na svém čele balancoval se speciální tyčí pro ekvilibristy, zvanou „перш“⁸, na jejímž konci dělala stojku jeho žena Olga. Maslov vyvažoval tyč a zároveň lezl po žebříku na plošinu, která se nacházela ve výšce 5 metrů. Potom se na scéně objevil syn Aleksandr, který převzal tyč na své čelo a udělal piruetu.

Dále autor článku popsal číslo, které bylo ve své době nové. Jednalo se o vystoupení se zvířaty. Představiteli tohoto čísla byli Tatjana a Igor Velikije. Pár vždy miloval zvířata a staral se o ně, když se dostala do cirkusu slabá nebo zanedbaná. Poté, co dvojice mladá zvířata vychovala, začala je učit různým cirkusovým trikům a sestavila s nimi představení. Vystupovali v něm například tři jeleni, přičemž dva z nich nesli tyč, přes kterou skákal třetí. Dále se v něm objevila divoká prasata, která předváděla triky na speciálním kolotoči nebo plnila povely, které byly typické spíše pro psy. Jeden divočák kutálel sud, přes který druhý divočák skákal. V představení také účinkoval vlk, mýval, polární liška nebo psi. Sestavit číslo s různými druhy zvířat nebylo snadné. Tato zvířata se na cirkusových prknech neobjevovala velmi často, proto bylo číslo originální a zábavné.

Ganěšin se domníval, že se mělo publikovat více článků o mladých umělcích. Jako příklad popsal vystoupení tehdy čtrnáctiletého ekvilibristy Grigorije Popoviče. Grigorij do svého repertoáru přidal ještě žonglování. Vrcholem jeho čísla bylo, když žongloval s šesti míčky a zároveň přelézal žebřík. Žebřík nebyl o nic opřený, proto na něm musel Grigorij také balancovat, aby ho udržel ve svislé poloze. Podle slov cirkusových odborníků neměl být tento trik za pár let ničím neobvyklým. Autor článku však chtěl věnovat pozornost tomuto umělci, protože předvedl ve své době něco nevídaného.⁹

---

⁸ Перш je nástroj, který se využívá v ekvilibristice. Jedná se o dlouhou, speciálně vyrobenou tyč, na jejímž konci ekvilibrista provádí cviky. Více viz: Перш. Энциклопедия циркового и эстрадного искусства. Ruscircus.ru. В мире цирка и эстрады.[online]. ©2004-2013 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <http://www.ruscircus.ru/encyc?func=text&sellet=%CF&selword=528>

⁹ GANĚŠIN, K. O kakich nomerach pisat'. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1978, roč. XXII, č. 7, s. 26-29.

2.2 Vybrané problémy sovětských cirkusů

V periodiku se objevilo mnoho článků, které upozorňovaly na těžkosti, s nimiž se cirkusové odvětví po dobu existence Sovětského svazu setkalo. Do této podkapitoly jsem však přenesla pouze několik problémů, jež mě oslovily. Pozornost je věnována problému přepravy „putujících“ cirkusů. Dále je zde přiblížena výroba cirkusových pomůcek ve speciální dílně a také je zmíněn článek z roku 1985, jenž ukazuje, jaký bude cirkus v roce 2000.

2.2.1 Problémy s přepravou cirkusů

Potíže s přemísťováním cirkusů z místa na místo se řešily mnoho let a ani v 80. letech 20. století tomu nebylo jinak.

Na tento problém upozorňoval článek z roku 1983. K. Aleksejev v něm popisoval, že většina „putujících“ cirkusů využívala ke své přepravě vlak. Nevýhodou však bylo, že k tomu potřebovali velké množství vagónů a na cestě mnohokrát strávili i přes deset dnů. Tato varianta také přestávala být rok od roku výhodná. Autor uvedl, že v té době v Rusku chybělo jakési cirkusové středisko, které by vyrábělo a zajišťovalo „putujícím“ cirkusům potřebné vybavení. Ve středisku by například vymýšleli pracovníci nové typy konstrukcí cirkusových šapito. Tím se tehdy začali zabývat inženýři z organizace Sojuzgoscirk. Snažili se vyrobit lehčí konstrukce a připravovali projekty na vytvoření zcela nového druhu cirkusu. Z neznámých důvodů však tuto skupinu zrušili. Když si stavbu vzali na starosti sami ředitelé cirkusů, problém s váhou konstrukcí se opět dostal do popředí. Používali těžké lavičky pro diváky, opěrné části cirkusu byly vyrobeny ze dřeva nebo z kovu a zábrany proti nevídaným hostům byly ze železa. Také množství rekvizit artistů se zvýšilo, nemluvě o velkém počtu zvířat, která ani neúčinkovala v představeních.

Aleksejev osobně navštívil německý kočovný cirkus Aeros, kde se tímto problémem již zabýval jeho ředitel V. Dudnikov. Dudnikov se domníval, že by se k přepravě cirkusů měly využívat automobily. Podle něj měl být cirkus schopen zastavit v každém městě a tam postavit cirkusové šapito, aby ho mohlo navštívit co nejvíce diváků. Aleksejev položil řediteli cirkusu Aeros otázku, jak by se cirkus mohl co nejrychleji přemístit na potřebné místo. Na to mu odpověděl, že by vše muselo být nejdříve pečlivě naplánováno. Především by se musel zorganizovat samotný přejezd, odlehčit konstrukce cirkusu a zvážit převoz veškerých zavazadel a zvířat.

Po diskuzích s řediteli kočovných cirkusů a vedením organizace Sojuzgoscirk, měl autor článku dojem, že se našlo několik opatření ke zlepšení situace. Pomoci měl zkušební typ cirkusu, o který se zasloužil S. Grigorjan. Konstrukci cirkusu tvořilo místo čtyř svislých stožárů osm tyčí spojených do polokoule. Interiér cirkusu byl vybavený pohodlnými křesly. Autor článku uvedl, že se takový typ cirkusu může v budoucnu nacházet v každém velkém městě, což by částečně vyřešilo problém jejich přepravy. Ihned však dodal, že by to nebylo řešením.

Na závěr Aleksejev popsal, jak si provozovatelé cirkusů představovaly svou budoucnost. Chtěly být více moderní a využívat k přepravě automobily a maringotky. Přály si také potěšit svým cirkusovým uměním co nejvíce obyvatel nejrůznějších měst.¹⁰

2.2.2 Cirkusové pomůcky

R. Ijuskij napsal do dubnového čísla časopisu v roce 1958 článek o laboratoři, ve které vznikaly nové cirkusové „zlepšováky a vychytávky“. Nejednalo se o klasickou laboratoř tak, jak ji všichni znali. Řeč byla o speciální dílně, ve které se vyráběly pomůcky a zařízení, jež byly na míru ušité cirkusovým představením a které nebyly dostupné v běžných obchodech. Autor upozorňoval na to, že si pod tímto pojmem čtenář neměl představit obrovské místo, kde pracovali odborníci na chemii nebo fyziku. Naopak, všechny potřebné vymoženosti vytvářela malá skupina lidí v obyčejných dílnách.

Autor článku uvedl několik výtvorů z dílny. Jeden z nich byl nápadem klauna, který chtěl pro své vystoupení zhotovit osla, jemuž v určité chvíli odletí uši nebo se mu tělo rozpadne na dvě části. Lidé v dílně začali pracovat na projektech a vše konzultovali se zadavatelem objednávky. Nakonec se speciálního osla podařilo vyrobit A. Denisovovi a A. Muravlevovi.

V článku byl jeden důležitý fakt. Všechny speciální pomůcky a vylepšené oblečení zaručovalo umělcům úspěšné vystoupení. Nikdy se však nemluvalo o tom, kdo stál v pozadí úspěchu. Mohlo se zdát, že pracovníci dílen za svou nelehkou práci dostávali vysokou odměnu. Opak byl pravdou. Tito lidé pracovali pro cirkus s láskou a rádi se dělili o své nápady. Například krejčová L. Černomorská vyrobila speciální kostým z flitrů pro zasloužilého artistu E. Milajevova. Musela však dát pozor na to, aby příliš neodvracel divákovu pozornost od vystoupení. Podle slov autora byla v této profesi ze všeho nejdůležitější fantazie.

---

¹⁰ ALEKSEJEV, K. Vremja id'ot – problemy ostajutsja. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1983, roč. XXVII, č. 8, s. 6-7.

Dalším významným tvůrcem byl N. Borisovič, který vytvořil speciální boty, zvané „штиблеты“, pro klauna J. Nikulina. V neobyčejně velkých botách se muselo Nikulinovi dobře pohybovat a nesměly mu vadit při předvádění čísel.

V těchto dílnách také vznikaly klobouky, které vyráběly modistky. Nejednalo se však o klasické pokrývky hlav. Speciální klobouky, které nosili klauni, například uměly létat. Do klobouků kouzelníků se muselo vejít velké množství předmětů, které bylo třeba skrýt tak dobře, aby divák nic nepoznal.

Automechanici P. Ivanov a G. Ustinov sestavili automobil, jež dokázala ovládat zvířata. Vladimir Durov ho použil ve svém cirkusovém čísle, v němž automobil řídil medvěd.

Autor v článku také zmiňoval umělce S. Dušuchina, který se zabýval velmi ojedinělou profesí. Dušuchin využil svých zkušeností z cirkusového prostředí, jehož byl dlouhá léta členem. Naučil se plést cirkusové trampolíny nebo ochranné sítě pro vzdušnou akrobacii.

Ijuskij měl k práci v dílně i několik výtek. Popisoval, že někteří umělci museli dlouho čekat na své kostýmy nebo rekvizity, které potřebovali k vystoupení. Často se lhůty objednávky nedodržovaly. To všechno způsobovalo nepříjemnosti, které musel řešit umělecký odbor Sojuzgoscirku nebo vedení dílny.¹¹

2.2.3 Cirkus v roce 2000

Na stránkách časopisu se v lednu roku 1985 objevil zajímavý článek o myšlenkách, jak bude sovětský cirkus vypadat v roce 2000. Toto téma bylo řešeno na zasedání pořádaném organizací Sojuzgoscirk a Celosvazovým vědeckovýzkumným ústavem umění Ministerstva kultury SSSR. Na konferenci vystoupil dlouholetý redaktor časopisu *Sovetskij cirk* J. Dmitrijev. Dále svůj proslov pronesli hlavní artisté cirkusů, režiséri, umělci, hudební skladatelé, novináři a také zaměstnanci Sojuzgoscirku a Celosvazového ředitelství. Hovořili o vystoupeních, která mohla být prezentována i v roce 2000. Probírali konkrétní záležitosti z různých oblastí. Řeč byla například o kouzelnících, úspěších v oblasti akrobatiky, profesi režisérů nebo o hudebním doprovodu cirkusových čísel. Na zasedání se také probíraly výsledky dotazníkového šetření, které se zabývalo návštěvností cirkusů. Výsledky ukázaly, že nejvíce cirkus navštěvují děti, ale mládež již tolik ne.

---

¹¹ IJULSKIJ, R. Laboratorija cirkovych effektov. *Sovetskij cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 4, s. 24-25.

Konference odkryla velké množství otázek, jak by měl cirkus vypadat v novém tisíciletí, a přiměla pracovníky cirkusu přemýšlet o vizích do budoucna.

Autorka článku Beljakovová uvedla, že se na zasedání řešilo i to, jak zabránit tomu, aby se vymýšlelo příliš podobných vystoupení určitého žánru, což vyvolávalo značnou přesycenost a následný nezájem o dané cirkusové odvětví.¹²

2.3 Cirkusovní umělci

Časopis prostřednictvím článků upozornil na mnoho významných i zajímavých osob, které se pohybovaly v cirkusovém odvětví. Následující podkapitola poskytuje souhrn představitelů klaunského řemesla a nachází se zde několik slov o fanouškovi klaunů, který propadl sběratelství všech předmětů, které se tohoto řemesla týkají. Podkapitola se také zabývá psychickým stavem vykonavatele cirkusového vystoupení, přibližuje rekordní číslo z oblasti ekvilibristiky a ukazuje, na co všechno musel myslet kouzelník při vymýšlení triku s vodou. Dále podkapitola věnuje pozornost cirkusu liliputů a popisuje tragédii z oblasti akrobacie.

2.3.1 Klaunská vystoupení

V průběhu publikování časopisu, se na jeho stranách objevilo mnoho článků, které čtenáři přiblížily všechny radosti i strasti a také úspěchy a problémy v daném cirkusovém žánru. Značná část z nich byla věnována klaunům, významným představitelům této profese a jejich vystoupením. Podkapitola poskytuje bližší pohled do této cirkusové sféry.

Začátkem 60. let se ve spojitosti s klauny objevil článek s názvem „Дискуссия о клоунаде“. Jeho autor A. Tamajev v něm řešil problémy týkající se žánru klauniády. Tvrdil, že byla nejslabší částí v cirkusovém programu, a proto bylo nutné celou věc řešit. Do roku 1963, jak řekl autor, časopis otiskl několik článků o klaunech. Bohužel žádný z nich neobsahoval debatu, která by řešila slabé stránky tohoto žánru. Autoři článků psali jen o problémech klauniády z pozice diváka. Tamajev také uvedl, že když už proběhla nějaká diskuze, obvykle v ní nebyl přítomen jediný klaun. Nelíbilo se mu, že někteří autoři označovali klauniádu za jakési nezávislé „divadlo“.

Vyvodil závěry z několika článků, které vyjmenoval. Reagoval například na autora G. Lebeděva, který ve svém článku napsal, že klauni měli ve svých vystoupeních

---

¹² BELJAKOVOVÁ, Genrietta. Sovetskij cirk v 2000 godu. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1985, roč. XXIX, č. 1, s. 3-4.

zobrazovat důležité problémy ze společnosti. Tamajev s ním nesouhlasil. Dodal, že by toho bylo požadováno od klauniády až příliš.

Poslední stranu článku autor věnoval vážnému tématu, které se v diskuzích neřešilo. Jednalo se o kultivovanost klauna. Podle jeho slov museli být klauni inteligentní i přesto, že tak na první pohled nepůsobili.¹³

Článek Aleksandra Uzljana z roku 1966 popisoval, jak se stát klaunem. Na tuto otázku odpovídal bývalý klaun a poté učitel tohoto řemesla, Jurij Pavlovič Belov. Autor článku navštívil Belova na Státním učilišti cirkusového a estrádního umění. Aby se člověk mohl stát klaunem, musel mít střední vzdělání a musel umět předvést v manéži cirkusu prakticky cokoliv. Proto se studenti po nástupu na učiliště učili akrobacii, žonglování, ekvilibristiku nebo tanec. Učitelé poté rozhodovali o tom, kdo mohl pokračovat ve studiu a stát se klaunem. Podle slov Belova mohl takovou profesi vykonávat pouze člověk veselý, pohotový a vynalézavý. Poté, co studenti prošli výběrem, se začali oborem zabývat více do hloubky. Studium se zaměřením na profesi klauna trvalo další dva roky. Na škole do oboru zasvěcovali studenty zkušení pedagogové, například S. Kašteljan, A. Krjukov nebo N. Kiss.¹⁴

Na první pohled se mohlo zdát, že v roli klauna vždy vystupovali muži. V tomto žánru se však objevilo i několik žen, což svými články dokládal i časopis *Sovetskij cirk*.

Článek s názvem „Клоун и клоунесса“ uvedl vystoupení dvou klaunů. Ve skutečnosti se však jednalo o muže a ženu. Dvojici zahlédl v televizi tehdejší režisér Moskevského cirkusu M. Mestěčkin. „Клоунесса“ Nina Krasavinová ho zaujala svou dětskou bezprostředností, kterou se podobala slavnému klaunu Karandašovi. Ona i její manžel Mark Gorodinskij byli artistry skupiny „Цирк на сцене“ v Leningradu. Mestěčkin s dvojicí navázal spolupráci. V Moskvě společně sestavili několik vystoupení, která se však zcela lišila od těch stávajících. I přesto se jim dostalo velkého potlesku a nikdo z diváků nepoznal, že jedním z klaunů byla žena.¹⁵

O ženě, která také vykonávala profesi klauna, časopis otiskl článek v červnu roku 1981. Popisoval, jaké složitosti potkaly Irinu Asmusovou na cestě k povolání takzvaného

---

¹³ TAMAJEV, A. Diskussija o klounadě. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1963, roč. VII, č. 1, s. 6-8.

¹⁴ UZLJAN, Aleksandr. Tak načinajutsja klouny. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1966, roč. X, č. 8, s. 16.

¹⁵ PILJATUS, V. Kloun i klouněssa. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1966, roč. X, č. 5, s. 24.

„коверного клоуна“. To byl klaun, který bavil publikum v době pauzy mezi vystoupeními.¹⁶

Irina se již od dětství chtěla stát baletkou. Její výška však zabránila tomu, aby nastoupila do baletní školy. Proto začala pracovat v cirkuse, kde vystupovala ve skupině ekvilibristů. Bohužel utrpěla zranění a lékaři jí zakázali znovu vystupovat. Naštěstí jednou venku potkala postaršího pána, kterému řekla celý svůj příběh. Onen pán byl shodou okolností ředitel leningradského divadla, který jí nabídl práci herečky. Irina ji přijala, ale neustále ji to táhlo k cirkusu. Po letech divadlo opustila. S manželem odjela do Moskvy, kde začala pracovat v Celosvazovém ředitelství Sojuzgoscirku, v němž měla na starost vymýšlení nových cirkusových čísel. Její manžel byl biolog, ale absolvoval stáž na stejném místě a obdržel diplom „инспектора манежа“. V začátcích Irině pomohla s tréninkem Galina Adaskina a režisérem jejich scének byl Sergej Ditjatěv. V manéži ji přezdívali „Ириска“. Její scénky se týkaly typických ženských záležitostí. Autor článku Barten uvedl, že v tehdejších cirkusech (1981) byli „коверные клоуны“ téměř vytlačeni z celovečerních programů. Velkolepá cirkusová představení totiž poskytovala jen malý prostor pro klaunská vystoupení.¹⁷

Rozsáhlý článek o slavném sovětském klaunovi Olegu Popovovi napsal do časopisu tehdejší člen redakce Viktor Adrov. Článek nesl název „Путь к самому себе“ a pojednával o jeho povaze a o tom, jakým byl klaunem. Adrov popisoval jeho začátky u cirkusu. Uvedl, že jako klaun procestoval téměř celý svět. V zahraničí o něm bylo napsáno mnoho článků, dokonce více než v Sovětském svazu. Zahraniční scéna ho milovala. Všichni obdivovali jeho talent. Psali o něm, že je to ten nejveselejší člověk na světě. Na druhou stranu se lidem zdál nešťastný a nedůvěřivý. O jeho tvorbě bylo publikováno velké množství prací. V. Angarskij a A. Viktorov o něm sepsali publikaci, ve které uváděli, že byl veselým, optimistickým a laskavým klaunem. Adrov dodal, že díky těmto vlastnostem si převážně v zahraničí Popov vysloužil přezdívku „солнечный клоун“. Autor v článku vysvětloval, že Popov jakoby byl pro profesi klauna předurčený. Nikdy svým vystoupením nezklamal diváky. Scénky mu pomáhali vymýšlet autoři, kteří pro

---

¹⁶ Коверные клоуны. Энциклопедия циркового и эстрадного искусства. *Ruscircus.ru. В мире цирка и эстрады.* [online]. ©2004-2013 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <http://www.ruscircus.ru/encyc?func=text&sellet=%CA&selword=1108>

¹⁷ BARTEN, A. Trudnaja žizn' klouněssy. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1981, roč. XXV, č. 6, s. 16-17.

cirkus pracovali. A 60 % z nich si však klaun napsal sám. Popov bavil publikum nejenom v cirkusu, ale i v kině nebo televizi a také při různých besedách či rozhovorech.¹⁸

2.3.2 Sběratelství

G. Venědiktovová pro časopis *Sovetskaja estrada i cirk* napsala článek, ve kterém představila jednoho z největších sběratelů loutek klaunů. Řeč byla o bývalém artistovi RSFSR Andreji Nikolajevovi. Autorka mu položila otázku, proč začal sbírat klauny a jak celé jeho sběratelství vzniklo.

Vše začalo tím, že Nikolajev působil v několika zahraničních cirkusech, kde sklízel velký úspěch. Mnoho let hostoval ve Spolkové republice Německo a také ve Švýcarsku. Právě tam nechal místní cirkus vyrobit upomínkový předmět, který při odchodu z představení dostal na památku každý návštěvník. Jednalo se o malou klaunskou škrabošku, které říkali „Niko“. Pojmenovali ji po Andreji Nikolajevovi, kterého přezdívali také tak. Andrej si ji proto také schoval na památku. Odvezl si ji s sebou do Moskvy, kde si ji ve svém bytu hned vystavil. Netrvalo dlouho a Andrej si přivezl loutku klauna, tentokrát z Austrálie, která se nazývala „Bobo“. Loutka byla pojmenovaná po oblíbeném australském klaunovi.

Autorka článku Venědiktovová, která navštívila byt sběratele, si všimla fotografie, na které je Andrej s klaunem Bobo. Fotografie zachycovala moment předání zmiňované loutky. Tak začala jeho sbírka loutek klaunů z různých zemí. Rozšířily ji loutky klaunů například z Itálie, Peru, Ekvádoru nebo Holandska. Měl je vystavené po celém svém bytu na poličkách, na stěnách, a klauni viseli také ze stropu. Některé loutky se smály a jiné zase třeštily oči. Byly ale také smutné a měly zalité oči slzami. Ve své sbírce měl Nikolajev klauny z nejrůznějších materiálů. Sbíral sošky, plyšové hračky, umělohmotné figurky, nafukovací postavičky, i ty, které byly jen vystřížení z papíru. Klauny vyrobené z benátského skla měl vystavené zvlášť. Sbírka obsahovala i pohyblivé exponáty. Klaun akrobat uměl dělat salta a klaun robot chodil a nahlas se smál. Na stěnách bytu byly rozvěšeny nejrůznější portréty klaunů. Všechny své exponáty však Nikolajev neměl vystavené, některé měl uschované v krabicích či založené v albech. Do roku 1973 se jejich počet vyšplhal na 800 kusů a sbírka se stále rozrůstala.¹⁹

---

¹⁸ ADROV, Viktor. Puť k samomu sebe. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1970, roč. XIV, č. 5, s. 24-25.

¹⁹ VENĚDIKTOVOVÁ, G. 800 klounov v odnoj kvartire. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1973, roč. XVII, č. 1, s. 33.

2.3.3 Dopad psychického stavu umělce na jeho vystoupení

V 70. letech se v časopisu *Sovetskaja estrada i cirk* vyskytl článek, který řešil vliv psychického stavu člověka na provedení čísla. Autor článku L. Šljapin se touto záležitostí zabýval už od doby, kdy sám vystupoval jako akrobat.

Popisoval, že se vše odvíjelo od dobrého psychického a fyzického stavu člověka. Jedině tak mohl být jakýkoliv artista úspěšný. Vyjmenoval několik důvodů, proč se představení nepovedla. Nejčastějším z nich bylo přílišné rozrušení především u začátečníků. Autor v článku vysvětloval, že i zkušení artisté bývali před svým vystoupením nervózní. Postupem času se s tím však naučili pracovat a nezabránilo jim to v soustředění. To samé měli za úkol i ti mladší. Každý artista, který pracoval se svým tělem, se musel na svůj trik plně soustředit. Šljapin podotknul, že mezi jednotlivými pohyby měl být provedený takzvaný „отход“. Tím získal artista čas na to, aby se zkoncentroval na další část triku. Věnovat pozornost každému pohybu však nebylo jednoduché, ale pokud se to artista naučil, měl vyhráno.

Nejpravděpodobnější neúspěch číhal na artistu na konci jeho čísla, kdy již předvedl nejsložitější část. Podle Šljapina na to nemělo vliv fyzické vyčerpání, jak se mohlo zdát. Chybou byla nedostatečná pozornost na následující pohyb. Artista musel být koncentrovaný od začátku až do konce svého vystoupení. Autor článku doporučoval artistům a akrobatům, aby se na svůj trik podívali z pohledu diváka. To jim mohlo pomoci odstranit chyby ve vystoupení, které způsobovaly ztrátu pozornosti. V závěru článku autor vyjádřil své přání, aby bylo více specialistů, kteří by se tímto tématem zabývali.²⁰

2.3.4 Rekordní představení

Cirkus obvykle nebyl místem, kde se evidovaly rekordy. Nejlepší výkon byl často jen výsledkem soupeření profesionálů v cirkusovém oboru. Přesto se postupem času téměř každý cirkusový žánr mohl chlubit jakýmsi rekordem. Časopis *Sovetskaja estrada i cirk* vydal článek o rekordu v oblasti ekvilibristiky, ve které hraje největší roli rovnováha (Příloha – Obr. C). Zasloužil se o něj S. Labeckij již v 50. letech. V čísle s názvem „Переходная лестница“ ovšem neúčinkoval sám. Vystupovala s ním jeho manželka Jevdokija, jeho dvanáctiletý syn Jurij a kolega N. Manskij. Na triky, které se vzápětí staly rekordními, nebylo před vystoupením nijak upozorňováno. U diváků byla dokonce zpozorována určitá mrzutost, když na scéně spatřili opět žebřík. Publikum předpokládalo,

---

²⁰ ŠLJAPIN, L. Psychologija trjuka. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1976, roč. XX, č. 3, s. 15.

že vystoupení začne tím, že nejprve žena přenesse po štaflích chlapce a následně jeden muž přenesse toho druhého. Záhy však bylo publikum vyvedeno z omylu.

První trik spočíval v tom, že se Labeckému na hlavu postavil Manskij, který držel chlapce nad hlavou. Společně s nimi Labeckij přešel dvojitý žebřík, který byl přibližně 5 metrů vysoký. V druhé pozici udělal jeden muž stojku na hlavě druhého muže a chlapec vytvořil vrchol pyramidy. Opět všichni přešli žebřík.

Další sestava vzbudila velký rozruch. Manskij stál na ramenou muže, zatímco na čele držel tyč pro ekvilibristy.²¹ Na konci této tyče chlapec udělal stojku. To všechno provedli ve chvíli, kdy s nimi nejspodnější muž přelézal štafle. Celé představení zakončili číslem, ve kterém vystoupili všichni čtyři představitelé. Labeckij měl drobnější postavu a dalo se předpokládat, že on bude ten, který bude balancovat ve vzduchu. Vynikal však obrovskou silou, a proto byl základnou všech triků. Labeckij a jeho partneři svými rekordními čísly vešli do historie cirkusu. Jejich trik se nikomu nepodařilo zopakovat.

Autor článku Širaj zmínil problém, který se začal objevovat v cirkusovém umění. Umělci se začali více zabývat tím, aby měli co nejpromyšlenější zařízení, než aby se soustředili na kvalitu provedení samotného čísla. Skupina, které byl věnován tento článek, byla příkladem toho, že i s obyčejnými štaflemi bylo možné provést velkolepé číslo. V cirkuse byla a je třeba tvůrčí fantazie, tvrdé práce a neustálého hledání toho, co ještě nebylo viděno.²²

2.3.5 Vodní představení

Článek s názvem „Тайна исчезающей воды“ uvedl časopis *Sovetskaja estrada* i cirk v září roku 1976. Navazoval na článek z dubnového čísla téhož roku, ve kterém byli čtenáři krátce seznámeni s knihou slavného iluzionisty Ilji Simvolokova. Pro velký ohlas napsal pro časopis samotný Simvolokov vyprávění o svém vystoupení, které pojmenoval „Водная феерия“ a o představení, které ho k němu inspirovalo.

Autor vzpomínal na to, jak kdysi v Kyjevě roku 1966 viděl vystoupení kolegy, legendárního iluzionisty Vana Ju-liho. Jeho představení ho uchvátilo. Nejvíce ho oslovil trik, ve kterém hrála roli číše s vodou. Van Ju-li udělal po manéži několik kotoulů, ale

---

²¹ Perš je zařízení, které se využívá v ekvilibristice. Jedná se o dlouhou, speciálně vyrobenou, tyč, na jejímž konci ekvilibrista provádí cviky. Více viz: Перш. Энциклопедия циркового и эстрадного искусства. Ruscircus.ru. В мире цирка и эстрады.[online]. ©2004-2013 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <http://www.ruscircus.ru/encyc?func=text&sellet=%CF&selword=528>

²² ŠIRAJ, Aleksandr. Rekordnyj nomer. *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1984, roč. XXVIII, č. 9, s. 19.

když se postavil, vytáhl z pod pláště číši plnou vody. Ve chvíli, kdy Simvolokov pochopil, jak Van-Juli celý trik provedl, mu hlavou probleskla myšlenka, jak docílit toho, aby na konci triku číše zmizela. Autor si tak dlouho lámal hlavu nad tím, jak provést, aby zmizela samotná voda.

Nové kouzlo předvedl tehdejšímu řediteli Kyjevského cirkusu V. Nikulinovi a požádal ho, aby s trikem mohl vystupovat. Nikulin souhlasil, ale trval na odstranění nedostatků tohoto triku, čímž byly kaluže na koberci. Musela být proto vyrobena podložka, aby na koberci nezůstávala voda. Slavný klaun Oleg Popov, který v cirkusu také působil, pěl na nové číslo chvály. Jeho slova přiměla Simvolokova trik zdokonalit. Maskérna se mu rázem proměnila ve zkušebnu. Mnoho rekvizit, které k vystoupení potřeboval, si vytvořil úplně sám. Každý divák, který seděl v hledišti, očekával do detailu propracované triky, ve kterých by byla využita nejnovější technika. Proto bylo těžké diváka ohromit. Umělec se musel snažit, aby své publikum šikovně oklamal.

Simvolokov vymyslel představení s názvem „Неисчерпаемый ящик“, které se stalo základním kamenem jeho dalších triků – i toho, o kterém pojednával tento článek. Iluze měla spočívat v tom, že z prázdné skříňky bude kbelíkem nabírat vodu. Vznikal tak dojem, že je kbelík kouzelný. Háček byl v tom, že skříňka neměla dno ani víko. Tudíž se skládala pouze ze čtyř stěn. Říkal si, že publikum bude sledovat každý jeho pohyb a bude si myslet, že zásobárnu vody skrývá například ve stole. Ovšem tehdejší doba měla již zkušené diváky, kteří přemýšleli jiným způsobem. Pomyslel si, že budou hledat ukryté hadice, kterými proudí voda.

Simvolokov kladl důraz na to, aby jeho triky byly rafinované a publikum neuhodlo jejich tajemství. Postupem času chtěl Simvolokov předvádět své triky ve velkém stylu a tak s ním začaly vystupovat i asistentky. Své vystoupení předvedl v cirkusu v Chabarovsku, kde jeho triky diváci přijali kladně a gratulovali mu k úspěchu. Na Celosvazové přehlídce vystoupení, která se konala při příležitosti stého výročí od narození V. I. Lenina, mu za jeho výkon byla udělena cena. I přes to všechno cítil, že nedosáhl vrcholu. Stále na svých představeních viděl mnoho chyb a snažil se na nich pracovat.

Došel k závěru že číslo „Водная феерия“ potřebovalo režiséra, který by dal představení řád. Tohoto úkolu se ujal Mark Solomonovič Mestěčkin, hlavní režisér Moskevského cirkusu. Zaměřil se především na detaily vystoupení, například nechal v míse plné vody plavat zlaté rybky. Počet asistentek se zvýšil ze čtyř na deset a každá z nich musela pravidelně každý den chodit na hodiny baletu. Představení se rázem změnilo k nepoznání. Na tajemství Simvolokových triků se snažil přijít každý.

V zemích, kde byla voda považována za vzácnost, lidé na představení reagovali po svém. Simvolokov uvedl, že se během jeho představení v horkých dnech mnohokrát stalo, že se divák neovládl a rozběhl se schladit pod vodotrysk, který byl závěrem jeho vystoupení. Začali ho přezdívat „králem vody“ nebo „vládcem tajemných vod“. Pseudonym „мистер Дождь“ s ním zůstal spojený na dlouhou dobu a přijal ho jako svou vizitku.²³

2.3.6 Cirkus liliputů

Cirkus liliputů (lidé malého vzrůstu trpící nanismem²⁴), byla cirkusová skupina, které se podařilo získat ocenění za svou práci na Celosvazovém festivalu, na němž se představovala nová cirkusová vystoupení. Festival se konal při příležitosti stého výročí od narození V. I. Lenina. Členové této skupiny na něm předvedli několik představení. Vystoupil zde například klaun Anatolij Mamulevič, který svým projevem a všestranností připomínal slavného klauna Olega Popova. Velký úspěch sklídila také V. Nikitinová, která balancovala na žebříku nebo ekvilibrista M. Fenko. Na festivalu Cirkus liliputů předvedl také skupinová vystoupení. Své číslo předvedli akrobaté Garbovští nebo vzduchové gymnastky Fedorovové.

I když skupina předváděla různorodá čísla, byla vnímaná jako celek, který vždy držel pospolu. Díky své pracovitosti hostovala v mnohých cirkusech. Ředitelé cirkusů ji s oblibou zařazovali do programů svých cirkusů, protože ji diváci měli rádi a pro cirkus znamenala určitý finanční zisk. Oblíbenost skupiny dosvědčil i autor článku Spirin, který ji osobně viděl v Tule a Saratově. Ačkoliv byl Cirkus liliputů velmi úspěšný, potřeboval pomocnou ruku. Skupina se potýkala s mnoha problémy, které bylo nutné vyřešit, aby se mohla dále zdokonalovat v technikách a pilovat svá vystoupení.²⁵

---

²³ SIMVOLOKOV, I. Tajna isčezajuščej vody. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1976, roč. XX, č. 9, s. 24-26.

²⁴ Nanismus. *Velký lékařský slovník* [online]. Maxdorf, ©1998-2018 [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/nanismus>

²⁵ SPIRIN, A. Znakomťes: Cirk liliputov. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1971, roč. XV, č. 8, s. 21.

2.3.7 Tragédie v artistické rodině

Koncem roku 1964 periodikum zveřejnilo článek, který otiskl tehdejší jugoslávský časopis Duga. Článek popisoval nešťastnou událost, která se stala rodině artistů (Příloha – Obr. D). Neštěstí se přihodilo v italském městě Fiorenzuola d'Arda²⁶, ve kterém dvojice artistů předváděla své proslulé číslo.

Spočívalo v tom, že mládenci balancovali na provazech, které byly umístěné dvacet metrů nad zemí, přičemž jeden z nich měl zavázané oči. Lana byla uvázaná do tvaru písmene X a v místě překřížení se oba artisté měli překročit a pokračovat v chůzi. Provedení tohoto vystoupení vyžadovalo přesnost a soustředění. V momentě, kdy měl jeden z mladíků překročit druhého, náhle povolil provaz. Oba ztratili rovnováhu a zřítily se z výšky na zem.

Oba po pádu z 20 metrů ztratili vědomí. Publikum vyděšeně pozorovalo, jak jejich těla dopadla k zemi. Nikdo však netušil, že tragédie ještě neskončila. Vysoký ocelový sloup se následkem otřesu vyvrátil a spadl na artistry. Po tom, co je odvezla záchranná služba, byli diváci stále v šoku. Dlouhou dobu debatovali o tom, že se neštěstí mohlo týkat i jich, kdyby sloup padal jiným směrem.

Celou záležitost vyšetřovala policie. Uvedla, že příčinou tragédie bylo narušení v upevnění sloupu. Do místa, kde byl připevněný, natekla voda. Proto se po roztřesení zřítily. Časopis Duga uvedl, že jeden z artistů v nemocnici zemřel a druhý skončil s porušenou páteří a otřesem mozku.²⁷

---

²⁶ Jugoslávský časopis Duga v článku špatně pojmenoval město. Správný název zní Firenzuola d'Arda, článek však uvedl název Fiorencola. Viz časopis roč. VIII, č. 12, str. 29.

²⁷ IZ JUGOSLAVSKOGO ŽURNALA „DUGA“. Tragedija semji artistov. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1964, roč. VIII, č. 12, s. 29.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zachytit obraz ruského cirkusu ve 2. polovině 20. století. Hlavním zdrojem se stal časopis *Sovetskij cirk*, který byl vydáván 36 let, a to téměř každý měsíc. Za tuto dobu vznikly desítky čísel časopisů, z nichž jsem mohla čerpat.

Začátek bakalářské práce se zabýval samotným profilem časopisu. V něm se nacházel přehled základních informací o časopisu, jeho ceně a v jakém nákladu bylo každé číslo vytištěno. V práci je dále uvedeno, jak je časopis členěný a jaké další informace se v něm objevovaly. Samostatná podkapitola se věnovala členům redakce a šéfredaktorům, kteří časopis řídili po celou dobu publikování časopisu. Práce také nabídla přehled rubrik, jež pravidelně doprovázely a obohacovaly časopis. Značná část práce podala obsah ze stran časopisu, z nichž bylo zachyceno to nejzajímavější. Nejprve se práce zabývala negativním pohledem na strukturu a obsah časopisu. Periodiku bylo vytýkáno několik věcí, které zmínili samotní jeho redaktori. Z pohledu jednoho z nich měl časopis zařadit více článků o vystoupeních vykonávaných s láskou a nadšením a nejen pouze ty rekordní. Druhý redaktor měl spíše kritický pohled. Upozorňoval na vše, o čem měl časopis psát, aby svými stranami pomohl k celkovému zlepšení cirkusového umění. Poznámky obou redaktorů pomohly redakci se zamyslet nad strukturou článků a přinesly značný posun ve vývoji časopisu.

Práce se také věnovala problémům z cirkusového prostředí. Jelikož časopis nabízel velké množství materiálů, vybrala jsem z nich záležitosti, které mě zaujaly. Mezi ně patřily problémy týkající se přepravy cirkusů, výroba cirkusových pomůcek a pohled na sovětský cirkus v novém tisíciletí. Dále práce přinesla několik příkladů toho, jakým způsobem se v časopisu psalo o konkrétních osobnostech cirkusového prostředí. Pozornost je věnovaná klaunskému řemeslu a záležitostem, které se ve světě klaunů řešily, včetně sběratele předmětů tohoto odvětví. Podkapitola dále poukazuje na rekordní a vodní vystoupení, cirkus liliputů a také na tragédii, jež se stala artistům jedné rodiny. V přílohách se nacházejí fotografie doplňující články, o kterých se v práci zmiňuji, a také jsou zde ukázky dvou obálek časopisu.

Časopis interpretoval cirkus jako formu umění. Strany časopisu přiblížily problematiku každé sféry tohoto odvětví a zprostředkovaly radost, kterou cirkus přinášel. Časopis s oblibou četli cirkusoví nadšenci, kteří pomohli časopis částečně formovat. Tato

spolupráce vytvořila významný pramen, z něhož se po dlouhá léta mohli těšit všichni milovníci cirkusu.

Vzhledem k velkému množství čísel časopisů by se dala práce jistě rozšířit. Více do hloubky by se dalo zpracovat každé číslo. Následně by se mezi sebou mohly porovnat jednotlivé ročníky a zaznamenat detailnější vývoj ruského cirkusu z pohledu časopisu. Práce by se také mohla více zaměřit na jednotlivé žánry cirkusu. Na to, jak se žánry vyvíjely a s čím se během let pracovníci cirkusu potýkali. Dále by se mohlo zaznamenat, zda časopis poskytoval odezvu na problémy, o nichž se v průběhu vydávání zmiňoval.

Domnívám se, že má práce je unikátní tím, že jsem čtenáře seznámila s rozsáhlým pramenem, jenž dokáže každého přenést do doby existence Sovětského svazu a poukázat na vývoj a originalitu sovětského a ruského cirkusu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje

1. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 1.
2. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 2.
3. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 3.
4. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 4.
5. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 5-6.
6. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 7-8.
7. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 9.
8. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 10-11.
9. *Estrada i Cirk.* Moskva: Kultura, 1992, roč. XXXVI, č. 12.
10. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1963, roč. VII, č. 1.
11. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1964, roč. VIII, č. 12.
12. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1966, roč. X, č. 5.
13. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1966, roč. X, č. 8.
14. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1970, roč. XIV, č. 5.
15. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1971, roč. XV, č. 8.
16. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1973, roč. XVII, č. 1.
17. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1976, roč. XX, č. 3.
18. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1976, roč. XX, č. 9.
19. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1978, roč. XXII, č. 7.
20. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1981, roč. XXV, č. 6.
21. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1983, roč. XXVII, č. 8.
22. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1984, roč. XXVIII, č. 9.
23. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1985, roč. XXIX, č. 1.

24. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 4.
25. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 5.
26. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 6.
27. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 7.
28. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 8.
29. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 9.
30. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 10.
31. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 11.
32. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1958, roč. II, č. 12.
33. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 1.
34. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 2.
35. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 3.
36. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 4.
37. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 5.
38. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 6.
39. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 7.
40. *Sovetskij cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1959, roč. III, č. 11.

Internetové zdroje

1. Nanismus. *Velký lékařský slovník* [online]. Maxdorf, ©1998-2018 [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/nanismus>
2. Должностная инструкция ответственного секретаря редакции. *Rabotka.ru – энциклопедия по трудоустройству* [online]. ©2003-2017 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: https://www.rabotka.ru/job_description/275.php
3. Коверные клоуны. Энциклопедия циркового и эстрадного искусства. *Ruscircus.ru. В мире цирка и эстрады.* [online]. ©2004-2013 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <http://www.ruscircus.ru/encyc?func=text&sellet=%CA&selword=1108>
4. Кузнецов Евгений Михайлович. Энциклопедия циркового и эстрадного искусства. *Ruscircus.ru. В мире цирка и эстрады.* [online]. ©2004-2013 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z: <http://www.ruscircus.ru/encyc?func=text&sellet=%CA&selword=1438>
5. Перш. Энциклопедия циркового и эстрадного искусства. *Ruscircus.ru. В мире цирка и эстрады.* [online]. ©2004-2013 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <http://www.ruscircus.ru/encyc?func=text&sellet=%CF&selword=528>
6. Технический редактор. *Rabotka.ru – энциклопедия по трудоустройству* [online]. ©2003-2017 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://www.rabotka.ru/infoworker/0265.php>
7. Художественный редактор. *Rabotka.ru – энциклопедия по трудоустройству* [online]. ©2003-2017 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://www.rabotka.ru/infoworker/0271.php>
8. Художник-оформитель. Издательский словарь-справочник. *Dic.Akademic.ru. Словари и энциклопедии на Академике.* [online]. ©2000-2017 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: https://publishing_dictionary.academic.ru/588/%D0%A5%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BE%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C

ПРІЛОЖЕ

Обр. А: Обálка часопісу ад фотэграфá Е. Савалова

Zdroj: *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1964, roč. VIII, č. 1.

Obr. B: Obálka časopisu se zpěvačkou Allou Pugačovovou

Zdroj: *Sovetskaja estrada i cirk*. Moskva: Iskusstvo, 1991, roč. XXXV, č. 1.

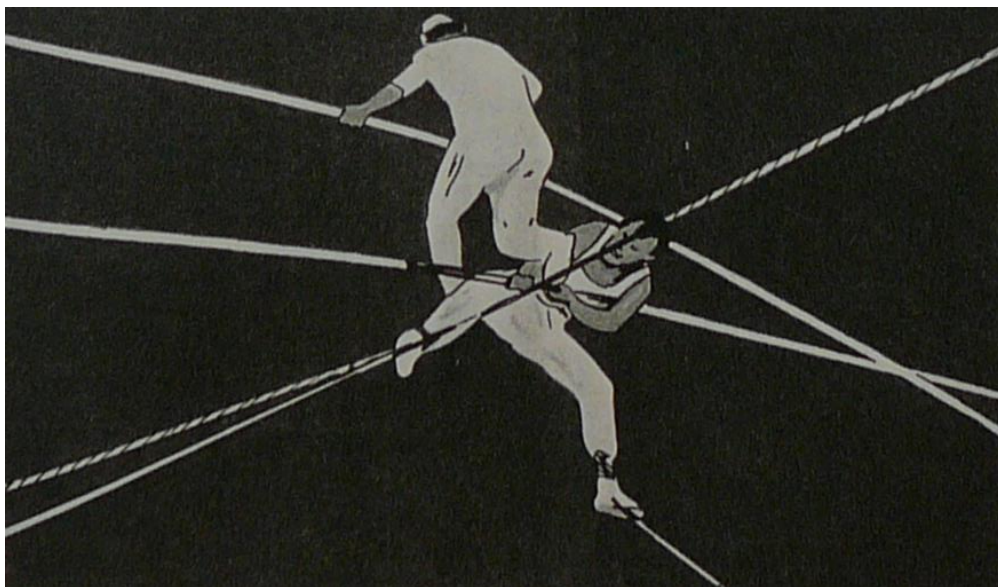

Obr. C: Rekordní představení

Zdroj: ŠIRAJ, Aleksandr. Rekordnyj nomer. *Sovetskaja estrada i cirk.* Moskva: Iskusstvo, 1984, roč. XXVIII, č. 9, s. 19.

Obr. D: Tragédie v artistické rodině

Zdroj: IZ JUGOSLAVSKOGO ŽURNALA „DUGA“, Tragedija semji artistov.
Sovetskaja estrada i cirk. Moskva: Iskusstvo, 1964, roč. VIII, č. 12, s. 29.